

Internett – viktig arena for deltakelse

Nordmenn er aktive i det sivile samfunn, men svikter politikken. Mens 18 prosent av den voksne befolkningen er aktivt med i idrettslag, er 3 prosent med i politiske organisasjoner. Samtidig er Internett en viktig arena for deltakelse. En av ti har uttalt seg om en bestemt sak på nettet i 2011. Mange, særlig yngre, foretrekker å skrive innlegg i en nettavis eller blogg når de vil fremme sine synspunkter. Internett har også gitt grupper med lavere utdanning en påvirkningskanal som er mer tilgjengelig enn trykte medier.

Lene Sandvik

Tall for 2014

Nyeste tall for organisasjonsdeltakelse er publisert etter at denne utgaven av Samfunnspeilet gikk i trykken. Se www.ssb.no under statistikken organisasjonsaktiviteter, leveårsundersøkelsen, 2014.

En deltakende befolkning er en forutsetning for et velfungerende og inkluderende samfunn. Å være deltakende er et vidt begrep og inkluderer her både deltakelse i politiske og frivillige organisasjoner samt foreninger. Deltakelse har også en positiv effekt på individers liv. Organisasjoner tilbyr medlemmene et utvidet sosialt nettverk, og bidrar dermed til å øke den enkeltes sosiale kapital. Politiske og frivillige organisasjoner er sentrale påvirkningskanaler, hvor deltakelse åpner for innflytelse på de ulike sfærene i samfunnet.

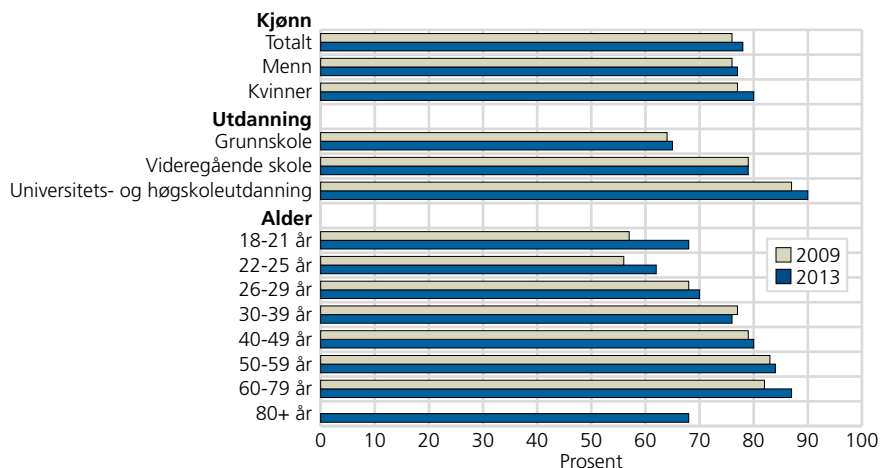
Flere kvinner går til valgurnene

Et representativt demokrati forutsetter at alle grupper i befolkningen benytter seg av de ulike påvirkningskanalene i det politiske systemet. Kanalene for politisk påvirkning er mange. Den mest direkte formen for politisk påvirkning er å stemme fram folkerepresentanter ved kommune- og stortingsvalg.

Ved stortingsvalget i 2013 var valgoppslutningen på 78 prosent (valgundersøkelsen, Statistisk sentralbyrå). Dette er en økning på 2 prosentpoeng fra forrige stortingsvalg. Fremgangen er mest merkbar for kvinner. 80 prosent av kvinnene og 77 prosent av mennene stemte ved valget i 2013 (se figur 1).

Flere studier har påvist en sammenheng mellom høyere utdanning og politisk deltakelse (Tenn 2007). Valgundersøkelsen fra 2013 bekrefter denne sam-

Figur 1. Valgdeltakelse for stemmeberettigede ved stortingsvalg, etter kjønn, utdanning og alder

Kilde: Stortingsvalget, valgundersøkelsen 2013, Statistisk sentralbyrå.

Lene Sandvik er samfunnsøkonom og førstekonsulent i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for leveårsstatistikk. (lene.sandvik@ssb.no)

menhengen. Dess høyere utdanning, dess flere stemmer ved stortingsvalg. Utdanningseffekten er særlig stor blant voksne i alderen 22-60 år. Fem av ti i aldersgruppen 30-39 år som kun har fullført grunnskolen, stemte ved forrige valg. Blant samme aldersgruppe med universitets- og høgskoleutdanning stemte drøye ni av ti ved forrige stortingsvalg.

Aktive i sivilsamfunnet, men ikke i politikken

I tråd med den finske sosiologen Erik Allardts velferdsteori er deltakelse i politiske og frivillige organisasjoner også av betydning for individenes levekår (Allardt 1975). Gjennom å delta aktivt kan enkeltindivider påvirke beslutninger som har direkte innflytelse på deres eget liv. Som medlem i en fagforening kan man påvirke beslutninger som omhandler arbeidshverdagen, og som medlem i et politisk parti har man innflytelse på samfunnsutviklingen generelt.

Organisasjoner er i Norge ansett som en sentral del i utviklingen av velferds-samfunnet, og en høy organisasjonsdeltakelse oppfattes som en indikator på et godt samfunn ([Barstad og Hellevik 2004](#)). Organisasjonsdeltakelsen er jevnt høy i Norge og Norden sammenlignet med andre europeiske land ([Thorsen 2011](#)). Syv av ti nordmenn var i 2011 medlem av en frivillig eller politisk organisasjon, og nær halvparten er aktive medlemmer.

Selv om organisasjonsdeltakelsen totalt sett har vært høy og stort sett uendret siden 1980, har det likevel skjedd en endring i hvilke organisasjoner nordmenn deltar i. I løpet av 1980-tallet opplevde politiske partier en medlemsflukt, samtidig som idrettslag økte antall medlemmer ([Barstad og Hellevik 2004](#)). I 2011 var snaut en av ti nordmenn med i et politisk parti, mens drøyt en av fire var med i et idrettslag. Også aktivitetsnivået er betydelig lavere for partimedlemmer enn for medlemmer i idrettslag, hvor 18 prosent er aktive. Kun 3 prosent av den norske befolkningen er partipolitisk aktive.

Aktivitetsnivået i fagforeninger og yrkesorganisasjoner har også avtatt noe siden 1980. Mens to av ti sysselsatte var aktive medlemmer på 1980-tallet, er drøye en av syv aktive i perioden 2001-2011. Nedgangen i aktivitetsnivået har utelukkende funnet sted blant menn, mens det for kvinner har vært et lite oppsving. En av fire menn og en av ti kvinner var aktive i en fagforening i 1980. I 2011 var menn og kvinner like aktive. En sannsynlig forklaring er kvinners stadig økende deltakelse i yrkeslivet.

Unge velger Internett

Den lave deltakelsen i politiske partier er ikke bare betenkelig for individuell innflytelse eller de politiske partienes overlevelse, men også for det levende demokratiet. Politisk partideltakelse er en arena hvor individer og grupper i befolkningen har makt og innflytelse over samfunnet ([Normann 2008](#)). Det finnes likevel andre måter å påvirke beslutninger enn gjennom partipolitisk aktivitet.

Levekårsundersøkelsen foretatt av Statistisk sentralbyrå i 2011 (se tekstboks om datagrunnlaget) kartlegger andre, mer moderne former for politisk aktivitet i tillegg til de tradisjonelle. Det ser ut til at de yngre velger mer ukonvensjonelt. Tilbøyeligheten til å skrive et innlegg på Internett, i en blogg eller i en nettavis, for å påvirke en bestemt sak er langt større blant unge. En av ti unge har også deltatt i en demonstrasjon. Dette er en dobbelt så stor andel som for befolkningen samlet.

Datagrunnlaget

Levekårsundersøkelsen EU-SILC, 2011

Levekårsundersøkelsen EU-SILC (Survey on Income and Living Conditions) er en årlig utvalgsundersøkelse som gjennomføres av Statistisk sentralbyrå. Undersøkelsen består av en fast kjerne av spørsmål forordnet av Eurostat. Fra og med 2011 suppleres den faste delen med ulike roterende nasjonale tema. I 2011 var teamet friluftsliv, organisasjonsaktivitet, politisk deltakelse og sosialt nettverk, og 4 864 personer ble intervjuet.

Undersøkelsen er representativ for den voksne befolkningen (16 år og eldre) i Norge, som ikke bor på institusjon. Til undersøkelsen knyttes også en rekke opplysninger fra registre, blant annet om inntekt og utdanning. For mer informasjon, se [Vrålstad mfl. 2012](#).

Levekårsundersøkelsen 2012 om helse, omsorg og sosial kontakt

Levekårsundersøkelsen om helse er en tverrsnittsundersøkelse som Statistisk sentralbyrå har gjennomført i 1998, 2002, 2005, 2008 og 2012. Undersøkelsen gir opplysninger om egenvurdert helse, sykdom, funksjonsevne, levevaner, bruk av helsetjenester, omsorg og sosial kontakt. I 2012 var det 6 186 som svarte på undersøkelsen. Undersøkelsen er representativ for den voksne befolkningen (16 år og eldre) i Norge, som ikke bor på institusjon ([Amdam og Vrålstad 2014](#)).

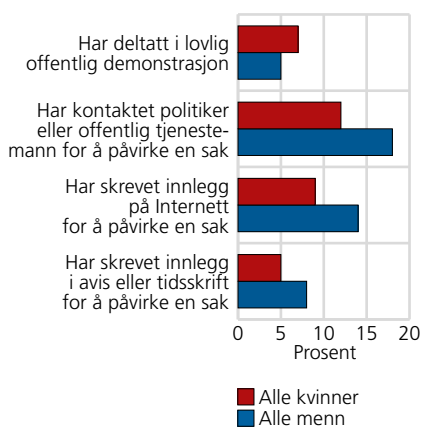
Stortingsvalget, valgundersøkelsen, 2013

Valgundersøkelsen er en utvalgsundersøkelse som bygger på intervju-data med 1 727 personer.

Definisjon av bostedsstrøk

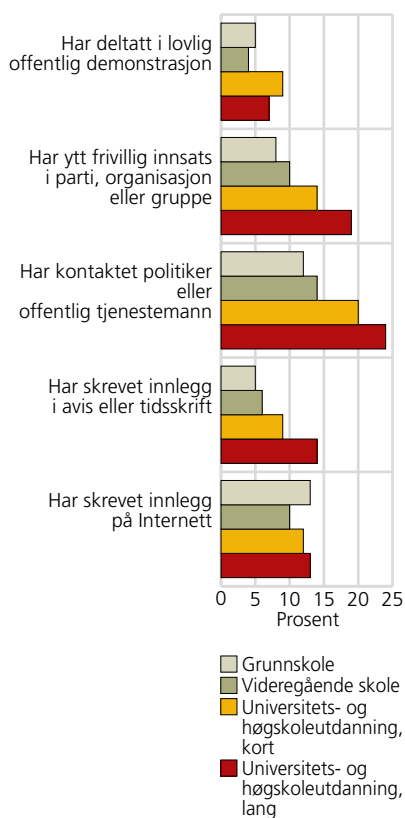
Personer er gruppert etter om de bor i spredtbygd strøk eller i tettbygd strøk i bestemte størrelsesgrupper. Som spredtbygd strøk regnes foruten all spredt bosetting, også husklynger med færre enn 200 bosatte. Tettbygd strøk er område med minst 200 bosatte der avstanden mellom husene som hovedregel ikke overstiger 50 meter. Fram til 2011 ble opplysningen om type bosted samlet inn i intervjuet, men fra og med 2011 har den blitt hentet fra register.

Figur 2. **Andel personer som har deltatt i ulike aktiviteter for å påvirke en sak, etter kjønn, 2011**

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2011, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. **Andel personer som har deltatt i ulike aktiviteter for å påvirke en sak de siste tolv månedene, etter utdanning, 2011**

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2011, Statistisk sentralbyrå.

Kvinner demonstrerer, menn diskuterer

Ser vi bort fra valgdeltakelse, er menn i noe større grad enn kvinner politisk aktive, og forskjellene øker noe med alderen. Den eneste kanalen for politisk deltakelse hvor kvinner er noe mer med enn menn, er offentlige demonstrasjoner (se figur 2).

Direkte kontakt med en politiker eller en tjenestemann er den mest foretrukne kanalen for å påvirke en bestemt sak for både kvinner og menn. Menn har likevel betydelig større tilbøyelighet til å ta direkte kontakt. Det er også en større andel menn som skriver innlegg i en avis eller et tidsskrift, eller som uttrykker seg gjennom blogginnlegg eller nettvavis.

Internett åpner nye muligheter

Personer med høyere utdanning er overrepresentert i de ulike politiske påvirkningskanalene sammenlignet med personer som har lavere utdanning. Andelen som har skrevet innlegg i en avis eller et tidsskrift, kontaktet en politiker eller ytt frivillig innsats i et parti eller en organisasjon, øker med utdanningsnivået (se figur 3).

Forskjellene som skyldes utdanning, forsvinner derimot helt når vi ser på andelen som skriver innlegg på Internett i form av blogg eller i et nett-tidsskrift. Hele 13 prosent av dem med grunnskole som høyeste fullførte utdanning, like stor andel som for gruppen med lang universitetsutdanning (fire år eller mer), har benyttet seg av Internett som påvirkningskanal.

I alderen 25-44 år er andelen som skriver innlegg på Internett, betydelig høyere blant dem med grunnskole som høyeste fullførte utdanning enn blant dem med lang universitetsutdanning, henholdsvis 25 og 14 prosent. Til sammenligning er det dobbelt så stor andel med høyere utdanning som skriver innlegg i avis eller tidsskrift. Gjennom Internett får dermed en gruppe som generelt har hatt lavere politisk deltakelse, mulighet til å delta i og påvirke samfunnet.

Når vi sammenligner kvinner og menn med samme utdanningsnivå, forsvinner ikke tendensen til at menn i større grad uttrykker sine politiske meninger på Internett. Ser vi på kontakt med en politiker, er det kun blant dem med lang universitets- og høyskoleutdanning at man ikke finner en statistisk sikker kjønnsforskjell.

Folk på bygda er mer aktive

Partipolitisk deltakelse er vesentlig høyere i spredtbygde strøk. Mens kun 5 prosent av dem som bor i en storby, er medlem av et parti, er andelen medlemmer mer enn dobbelt så stor i spredtbygde områder. Og selv om andelen fortsatt er liten, 4 prosent, er andelen aktive partimedlemmer dobbelt så stor i spredtbygde områder som i tettbygde (se tekstboks for definisjon av bostedsstrøk). Folk på bygda har også en lavere terskel enn byfolket for å ta direkte kontakt med en politiker når de vil påvirke en bestemt sak.

Andel av befolkningen som påtar seg gratis arbeid for organisasjoner, øker jo mer spredtbygde området blir, fra 35 prosent i de mest tettbygde stedene til 45 prosent i de mest spredtbygde. I byene er det likevel en større andel som skriver innlegg på Internett (13 prosent) og deltar i offentlige demonstrasjoner (8 prosent) enn i spredtbygde strøk, der tilsvarende andeler er 9 og 5 prosent.

Menn velger friluftsliv, kvinner kultur

Friluftslivet opptar en stadig større del av befolkningen, men det gjelder mer for menn enn for kvinner. To av ti menn er medlem i enten et turlag eller en jeger- eller fiskerforening, og en av ti er aktiv medlem. Menn dominerer også innenfor idrettsforeninger og idrettslag, både i medlemskap og aktivitetsnivå. En av tre menn har medlemskap i en idrettsorganisasjon, og to av ti medlemmer anser seg selv som aktive. Blant kvinner gjelder det for henholdsvis to av ti og en av syv.

Totalt sett er kvinner omtrent like organiserte og aktive som menn, bare i litt andre typer organisasjoner. Mens menn er aktive i organisasjoner innenfor friluft eller idrettsforeninger, bruker kvinner i noe større grad tiden sin på kulturelle eller idealistiske formål. I 2011 var 8 prosent av norske kvinner aktive medlemmer i ideelle organisasjoner som arbeider med miljø, menneskerettigheter og humanitære spørsmål. Tilsvarende andel for menn er 5 prosent. Kvinner er også mer interessert i musikk, teater og kunst. 12 prosent av kvinner er aktive medlemmer i en organisasjon for kulturaktiviteter, sammenlignet med 9 prosent av menn.

Menn og kvinner er derimot like mye med i pasient- eller pårørendeforeninger, og andre helseorganisasjoner. I motsetning til idrettsorganisasjoner øker også engasjementet i helsespørsmål med alderen. Mens kun 1 prosent av medlemmer i helseorganisasjoner i alderen 16-24 år er aktive, er hele 8 prosent av medlemmer over 66 år aktive.

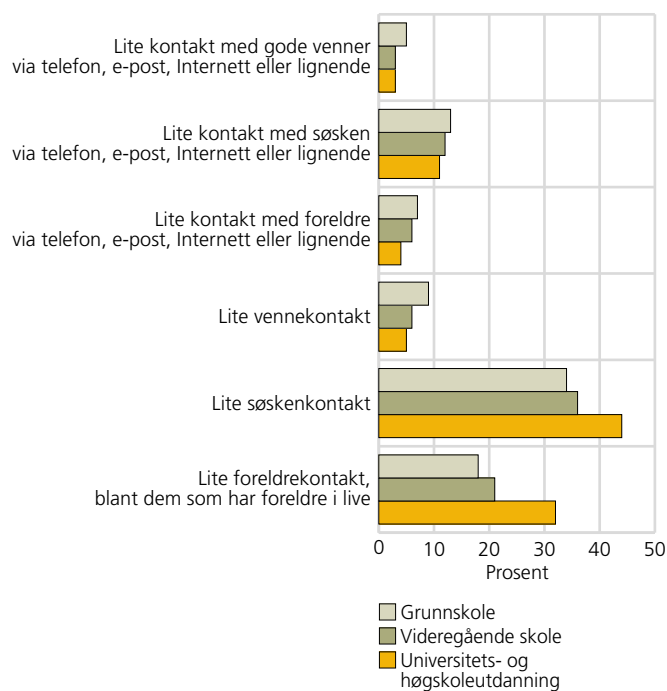
Blod tykkere enn vann?

Vi dyrker våre vennskap, men er ikke like flinke til å pleie våre familiekontakter, viser Levekårsundersøkelsen 2012. Mens nærmere ni av ti nordmenn ofte møter vennene sine, møter kun seks av ti sine søsken ofte. Vi har også mindre samvær med våre foreldre enn vi har med våre venner. En av fire møter sine foreldre sjeldnere enn en gang i måneden. Søskenkontakten blir også mindre jo eldre man blir, halvparten av alle over 66 år som har søsken i live, møter dem sjelden. Derimot har vi noe mer fysisk nærvær med både våre foreldre og våre barn jo eldre vi blir.

At så mange nordmenn sjelden møter familien sin, kan forklares med at familiemedlemmer ikke nødvendigvis bor i nærheten av hverandre. Avstanden gjør tradisjonell kontakt vanskeligere. Det finnes i dag alternative måter å holde kontakten på, for eksempel gjennom e-post og Skype. Ved også å kartlegge sosial kontakt via e-post, telefon og Internett, viser Levekårsundersøkelsen 2012 at vi har nesten like mye kontakt med våre foreldre som vi har med våre venner.

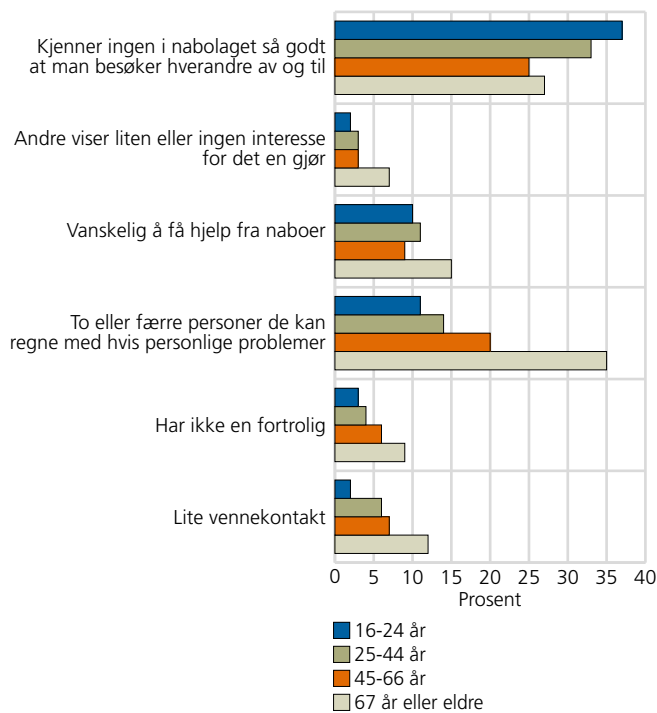

Figur 4. Andel personer som har lite kontakt og fysisk nærvær med familie og gode venner, etter utdanningsnivå. 2012

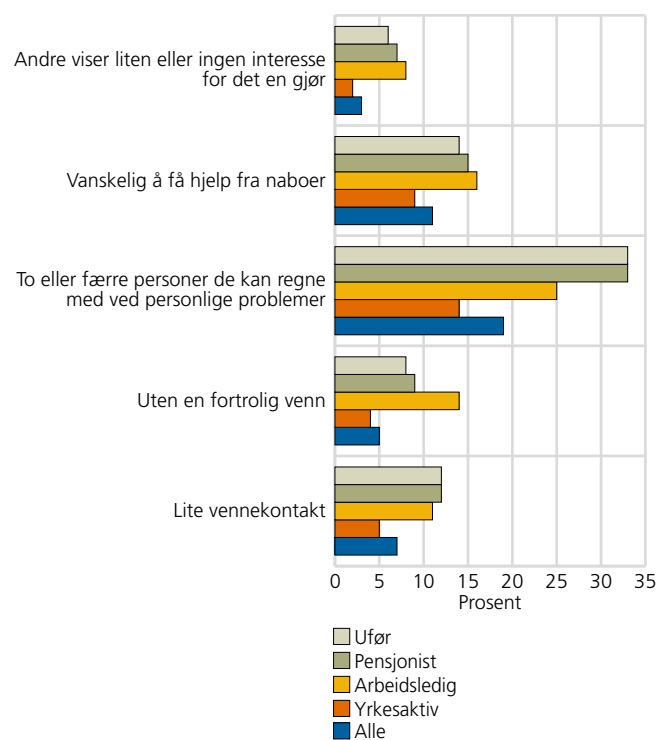
Kilde: Levekårsundersøkelsen 2012 om helse, omsorg og sosial kontakt, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5. Andel personer med lite sosial kontakt, etter alder. 2012

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2012 om helse, omsorg og sosial kontakt, Statistisk sentralbyrå.

Figur 6. Andel personer med lite sosial kontakt, etter selvdefinert økonomisk status. 2012

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2012 om helse, omsorg og sosial kontakt, Statistisk sentralbyrå.

Også når vi ser på forskjellene mellom høyt og lavt utdannede, er det viktig å inkludere andre mål for sosial kontakt enn fysisk samvær. Ser vi på hvor ofte man møter familiemedlemmer, finner vi en klar nedgang med høyere utdanning (se figur 4). Ser vi derimot på andre former for kontakt med familien, slik som telefon og Internett, er tendensen motsatt. Jo høyere utdanning, jo mer kontakt.

Lite anerkjennelse etter fylte 66 år

Behov for nærhet og samhørighet er grunnleggende menneskelige behov. Anerkjennelse er også viktig, da det er sentralt for menneskets selvfølelse (Maslow 1943). Heldigvis opplever de aller fleste i Norge at de blir sett av andre. Eldre og personer utenfor arbeidslivet skiller seg i midlertid ut. Dobbelte så stor andel av eldre over 66 år opplever at andre viser liten interesse for det de gjør, sammenlignet med befolkningen for øvrig (se figur 5).

Det er også en større andel eldre enn yngre som kun kjenner opptil to personer som de kan regne med, hvis de skulle oppleve personlige problemer. Hele tre av ti eldre kjenner ingen i nabolaget så godt at det er naturlig å gå på nabobesøk. Likevel er tendensen at jo eldre en blir, jo bedre kontakt har man med sine naboer. På den annen side er andelen eldre som har vanskeligheter med å få hjelp fra sine naboer, større enn for de yngre.

Yrkesaktivitet viktig for sosial kapital

Personer som står utenfor arbeidslivet, skårer lavere på de aller fleste indikatorene for sosial kapital sammenlignet med yrkesaktive. Foruten familiekontakt, hvor kun to av ti arbeidsledige og to av ti uføre ser foreldrene sine sjelden, har manglende yrkestilknytning en negativ effekt på sosial kontakt. Tre ganger så stor andel arbeidsledige som i befolkningen generelt opplever at andre ikke viser særlig interesse for hva de driver med (se figur 6). Arbeidsledige og uføre har i mye mindre grad kontakt med venner sammenlignet med befolkningen generelt.

Det er også betydelig større andel arbeidsledige og uføre som ikke har en fortrolig venn. Denne gruppen har også større vanskeligheter med å få hjelp fra naboer sammenlignet med personer som har yrkestilknytning.

Menn og kvinner like gode på vennekontakt

Resultater fra Levekårsundersøkelsen 2008 viste at menn hadde mindre samvær med venner enn kvinner hadde (Normann 2010). I kartleggingen av samme tema i 2012 finner vi ikke den samme tendensen. Kvinner og menn har i like stor grad også kontakt med sine foreldre i 2012.

Tallene for 2012 viser likevel kjønnsforskjeller i sosial kontakt. I likhet med undersøkelsen i 2008 oppgir menn i noe større grad at de har liten kontakt med egne barn.

Mens en av syv kvinner har lite kontakt med egne barn, gjelder det for to av ti menn. Hele 7 prosent av alle menn, dobbelt så mange som andelen kvinner, mangler dessuten en fortrolig venn. Kvinner har også lettere for å få hjelp fra sine naboer. Til gjengjeld er menn noe flinkere til å pleie søskenkontakten. Mens 39 prosent av norske kvinner møter søsknene sine sjeldnere enn en gang per måned, gjelder dette 36 prosent av alle menn. Unge menn er også mindre ensomme enn unge kvinner ([Sandnes 2013](#)).

Sosiale relasjoner er svært viktig for den enkeltes velferd (Barstad 2014). Storparten av den norske befolkning har da også god kontakt med enten nære venner eller familie. Som levekårsundersøkelsene viser, er det likevel forskjeller både i hvor den enkelte deltar i organisasjonslivet, og hvor utstrakt sosial kontakt man har – alt etter alder, utdanning og kjønn.

Referanser

- Allardt, Erik (1975): *Att ha, att älska, att vara: om välfärd i Norden*, Argos Forlag AB, Lund.
- Amdam, S. og Vrålstad, S. (2014): Levekårsundersøkelsen om helse, omsorg og sosial kontakt 2012. Dokumentasjonsrapport, [Notater 2014/3](#), Statistisk sentralbyrå.
- Barstad, Anders (2014): *Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det*. Oslo: Cappelen Damm akademisk forlag.
- Barstad, A. og O. Hellevik (2004): *På vei mot det gode samfunn? Om forholdet mellom ønsket og faktisk samfunnsutvikling*, [Statistiske analyser 64](#), Statistisk sentralbyrå.
- Maslow, A. H. (1943): *A theory of human motivation*, *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Normann, Tor Morten (2008): [En som kommer når det virkelig trengs](#), Statistisk sentralbyrå.
- Normann, Tor Morten (2010): Sosial deltakelse: [Svekket helse – mindre sosial kontakt](#), *Samfunnsspeilet*, 2010, 5-6, Statistisk sentralbyrå.
- Sandnes, Toril (2013): «Unge sosiale kapital», i *Ungdoms levekår*, [Statistiske analyser 136](#), Statistisk sentralbyrå, 243-257.
- Tenn, Steven (2007): The Effect of Education on Voter Turnout, *Political Analysis* 15:446-464.
- Thorsen, Lotte Rustad (2011): Sosial og politisk deltakelse. [Høy deltakelse i Norden](#), *Samfunnsspeilet*, 2011, 5-6. Statistisk sentralbyrå.
- Vrålstad, S. mfl. (2012): Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2011. Tema: Friluftsliv, organisasjonsaktivitet, politisk deltakelse og sosialt nettverk. Dokumentasjonsrapport, [Notater 2012/34](#), Statistisk sentralbyrå.

Flere tall og årganger

For [flere tall se indikatortabellen](#), nå publisert kun i nettutgaven av Samfunnsspeilet: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/sosiale-indikatorer>